

# Joel Geier: Om Hal Drapers ”Karl Marx’ revolutionsteori”

[Utdrag ur ”Hal Drapers bidrag till den revolutionära marxismen”, [International Socialist Review](#), våren 2019. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Under de 20 sista åren av sitt liv gav Draper sitt sista stora bidrag till den socialistiska rörelsen genom att skriva det mest fullständiga klargörandet av den revolutionära marxismen som någonsin har tryckts, *Karl Marx’ revolutionsteori (KMR)*.<sup>1</sup> *KMR*, ett verk på fyra massiva band på totalt mer än 3.000 sidor, ger grunden till hela systemet för en politik av socialism underifrån. Det samlar de sammanhängande politiska frågor som Marx arbetade med hela sitt liv: klasser, proletariatet, borgarklassen och andra klasser; den egna frigörelsen; statens klasskaraktär; den statliga byråkratin; revolutionen; bonapartismen; proletariatets diktatur; och andra politiska strömningar. Dess häpnadsväckande insikter var ett gudabenådat framsteg inom den marxistiska litteraturen och teorin. Som Paul Sweezy på *Monthly Review* sa: ”Det kommer att bli en oundgänglig källa för alla som på allvar vill studera de marxistiska teorierna ... det finns inget i den existerande litteraturen som ens är tillnärmelsevis jämförbart med det.” Det är ett allomfattande men, som Robert Heilbroner skrev i *New York Review of Books*, ett ”utomordentligt stimulerande verk, skrivet på ett uppfriskande, öppet, ofta underhållande, sätt”.<sup>2</sup> Det är ett resultat av Drapers talanger som ytterst läsbar, tydlig, engagerande och vitsig skribent. Hans lysande intellekt, skarpa, analytiska sinne, och utomordentliga förmåga till hårt arbete lyser igenom i samtliga band. Draper lärde sig tyska när han skrev böckerna, för att på ett bättre sätt förstå Marx’ ord, nyanser, vad han menade, och för att nyöversätta stycken där Marx hade misstolkats av felaktiga eller klumpiga översättningar.

Drapers självpåtagna uppdrag i *KMR* är att låta Marx tala för sig själv, återställa Marx’ tänkande – inte som andra har tolkat det utan som Marx själv såg det. De många citaten av Marx’ tankar är vad Marx själv ”menar med marxismen”. Draper gör det inte med valda urklipp, citat eller artiklar, utan genom att systematiskt ta itu med Marx’ hela skrifsamling. Draper begränsar sin studie till politikern Marx, inte filosofen, ekonomen eller den historiskt materialistiska teoretikern Marx. Hans grundpelare utgår från Engels’ karakterisering att ”Marx framförallt var en proletär revolutionär”, och det första bandet börjar med en ny förklaring av hur Marx blev marxist. Draper koncentrerar sig inte på den traditionella beskrivningen av Marx’ filosofiska utveckling – från ungehegelianerna till Feuerbach och vidare – utan istället på Marx’ politiska frigörelse från Hegels politiska filosofi om staten, byråkratin och privategendomen. För Hegel är staten (inklusive den absolutistiska, auktoritära, monarkistiska preussiska staten) evig. Den förkroppsligar de rättfärdiga harmoniska förhållandena mellan samhällets delar och är ett förverkligande av friheten. Den statliga byråkratin var således den ”universella klassen” som representerade hela samhällets intressen.<sup>3</sup> Marx avvisande av

1 Hal Draper, *Karl Marx’ revolutionsteori Band I*, med underrubriken ”Stat och byråkrati”; *Band II*, med underrubriken ”Samhällsklassernas politik”; *Band III*, med underrubriken ”Proletariatets diktatur”; *Band IV*, med underrubriken ”Kritik av andra socialismer”.

2 Sweezys och Heilbroners beröm finns på baksidan den engelska utgåvan av band I.

3 Draper, *KMR*, band I, s 19-21, 50-63.

den existerande staten och dess institutioner och byråkratin ledde in honom på en resa ”från en radikalt demokratisk liberal till en revolutionärt demokratisk kommunist”, från demokratiskt extrem försvarare av den fria pressen och alla demokratiska rättigheter till att upptäcka att dessa mål bäst förverkligades av proletariatet, under socialismen, och – avgörande – i principen om proletariatets egen frigörelse, grundandet av den revolutionära socialismen underifrån.

Drapers första band, *Stat och byråkrati*, är inte en kort introduktion med några få principer och citat om statens förhållande till den härskande klassen. Den utforskar Marx' insikt att staten och byråkratin finns till för att försvara privategendomen, och det var detta som fick honom att bli marxist. Under hela sitt liv fortsatte han att förfina sina teorier om dessa frågor. Draper undersöker alla Marx' rika, ytterst komplexa utforskningar av statens och dess byråkratis karaktär i de ständigt föränderliga klassamhällena, under olika historiska situationer, med utvecklingen av klasser och deras olika skikt och avseende förhållandet mellan bas och överbyggnad. Betoningen ligger på den kapitalistiska staten och kapitalistklassens särdrag, som orsakar borgarklassens ”politiska oförmåga” som härskande klass. Det gäller mer för borgarklassen än för någon tidigare härskande klass, eftersom ekonomin och politiken är mer åtskilda under kapitalismen än i något annat klassamhälle. Som Draper anmärker, var en kapitalistklass' styre

genomkorsad internt av konkurrerande och stridande intressegrupper som är i luven på varandra ... Konkurrerande nationella grupper (länder) splittras av regionala gruppintressen, olika industriintressen, fiendskap inom en industri, rivalitet mellan producenter av konsumtionsvaror och producenter av produktionsvaror, lätt och tung industri.... Internt är kapitalismen en ormgröp. Jämfört med detta var de medeltida baronernas ständiga fejder en tävling i att kasta skumtomtar...<sup>4</sup>

Så länge de kapitalistiska produktionsförhållandena kvarstår är borgarklassen den härskande klassen, men denna dynamiks olika former och dess förhållande till den politiska staten varierar avsevärt, något som Marx utforskade och Draper redogör för i stor detalj.

För att framställa Marx' åsikter korrekt, hävdar Draper, krävs en ”utgrävning”. Draper utformar sin metodologi efter Lenins *Stat och revolution*, som Lenin beskrev som att ”så att säga företa utgrävningar för att bringa den oförvrängda marxismen till de breda massornas kännedom.”<sup>5</sup> Till och med Lenin, Marx' största lärjunge, var under större delen av sitt politiska liv omedveten om Marx' verkliga åsikter om staten. De flesta av Marx' samlade verk hade inte tryckts, och Lenin godtog den rådande doktrinen i Andra internationalen, som sa att statens institutioner och byråkrati kunde användas för det socialistiska uppbygget, och att bara anarkister krävde att den existerande klasstaten skulle krossas. Lenin tvingades göra både en personlig och en politisk utgrävning. Han grävde upp allt som vid den tiden hade tryckts av Marx' arbeten för att röja undan den reformistiska lyster som Andra internationalen hade täckt Marx' åsikter med, och för att återupprätta Marx' revolutionära motstånd mot den existerande staten, och på nytt presentera hans uppfattningar om en arbetarstat och proletariatets diktatur.

Draper gjorde detta till en modell för *KMR*: det är både ett personligt och politiskt restaureringsarbete av Marx' samtliga politiska åsikter, inte bara en, för att avtäckas och röja undan inte bara de socialdemokratiska förfälskningarna utan också de senare förvanskningar av marxismen som blev ett resultat av den ryska revolutionens förfall.

<sup>4</sup> *Ibid*, s 213-214.

<sup>5</sup> Citerat i *ibid*, s 13.

Draper hävdar att det under förfallet och den stalinistiska kontrarevolutionen inte bara var det proletära styrets institutioner (sovjeter, fackföreningar, bolsjevikpartiet, etc.) som degenererade, utan även teorierna. Principer förvanskades till nödvändiga åtgärder för att försvara revolutionen mot imperialistisk invasion och kontrarevolution, och förvandlades till dygder. Draper gör gällande, att om den tyska revolutionen hade lyckats, så kanske dessa förvanskningar – som Lenin såg som en reträtt från socialismen – hade kunnat undanröjas. Men den tyska revolutionen misslyckades och de förvanskade teorierna accepterades och gick i arv som marxistiska normer: ”Förvanskningarna blev principer.”<sup>6</sup> Ett exempel är Trotskij's slutsats att ”proletariatets diktatur [har] funnit sitt förvrängda men otvivelaktiga uttryck i byråkratins diktatur”.<sup>7</sup> Denna tanke från den allra störste kampen mot den framväxande byråkratin, rörde inte något i Marx' tänkande, men visar hur förfallet i Ryssland ledde till att tankar som hade accepterats som marxistisk teori förstördes.

Det andra bandet, *Samhällsklassernas politik*, är banbrytande: det har inte funnits något liknande i den marxistiska litteraturen under de senaste 150 åren. Draper utgår från uppfattningen att ”klassdynamiken är grunden för Marx' hela politik”. Han undersöker anatomin hos det moderna samhällets samtliga samhällsklasser och deras inbördes förhållanden till arbetarklassen. Det finns enskilda avdelningar som studerar Marx' bedömningar av borgarklassen, småbourgeoisien, bönderna och de intellektuella, och deras politik och roll under revolutionen. De ingående avdelningarna, med sina 700 sidor av komplicerad och avancerad skildring av klassammansättning, klasskamp och de olika klassernas förhållande till politik och revolution, är oundgänglig politisk vägledning. I synnerhet visar en diskussion om Marx' och Engels' slutsatser om klasskrafterna under 1848 års revolution att de var grunden till teorin om den permanenta revolutionen, som Trotskij senare vidareutvecklade.<sup>8</sup>

Drapers förhållningssätt till samhällsklasserna lånar han också från Lenin: ”Marxismen är den proletära revolutionens teori och praktik.” Nyckelordet är *proletära*, och fokus är vad som särskiljer proletariatet under sin revolution. Marx förklarar att arbetarrörelsen, till skillnad från alla andra revolutionära klasser som hade varit klassrörelser för minoriteten, är ”det överväldigande flertalets självständiga rörelse i det överväldigande flertalets intresse”.<sup>9</sup>

Arbetarklassens revolution skiljer sig från alla tidigare revolutioner eftersom proletariatet är en klass som inte har någon egendom, den äger inte och kan heller inte äga egendom. Borgarklassen, den tidigare revolutionära klassen, kunde bygga upp sin ekonomiska makt under feodalismen, och sedan ersätta den gamla, förfallande feodala härskande klassen med hjälp av borgerliga revolutioner. Men, säger Marx, det är omöjligt för proletariatet, som saknar egendom, att utveckla sin ekonomiska makt under kapitalismen. Den proletära revolutionen kan bara lyckas genom att erövra den politiska makten, ”proletariatets upphöjande till härskande klass, demokratins tillkämpande”.<sup>10</sup> Den politiska makten påbörjar sedan den ekonomiska omvandlingsprocessen till socialismen. Och, som Draper betonar måste proletariatet göra det mycket snabbt efter att det har gripit makten, ty annars kommer det att besegras av kapitalistklassens rotade makt och dess institutioner. Nationalisering av egendom skapar inte en arbetarstat, men en arbetarstat nationaliserar egendomarna. Den proletära revolutionen är en omkastning av de tidigare revolutionernas mönster: erövringen av den

6 Draper, *The Dictatorship of the Proletariat from Marx to Lenin*, New York: Monthly Review Press 1987, s 99–101.

7 Trotskij, *Arbetarstaten, termidor och bonapartism*, på marxistarkiv.se, s 5.

8 Draper, *KMR*, band II, s 139-196.

9 Marx/Engels, *Kommunistiska manifestet*, på marxistarkiv.se, s 9.

10 *Ibid*, s 15.

politiska makten måste komma först, och den lyckas om och när den politiska revolutionen leder till en ekonomisk och social revolution. Proletariatets oförmåga att äga egendom gör att den bara kan härska demokratiskt och gemensamt, och utan det kan det inte bli en härskande klass. För att befria sig själv tvingas det befria hela mänskligheten, och det gör proletariatet till den marxistiska teorins ”universella klass”.<sup>11</sup>

Demokratisk kollektivism är att införa proletär demokrati. När de flesta människor diskuterar demokrati, klagar Draper, menar de ändå *borgerlig demokrati*. Arbetardemokrati och borgerlig demokrati överlappar i frågor som yttrandefrihet, pressfrihet, församlingsfrihet, rätten att organisera motstånd, och så vidare. Marx försvarar alla borgerligt demokratiska rättigheter, men konstaterar att de under den borgerliga demokratin i bästa fall är begränsade och förvanskade och ofta föga mer än ett ”demokratiskt bedrägeri”. Modellen för demokratiskt bedrägeri, säger Marx, är USA, där de demokratiska rättigheterna används för att övertyga arbetarklassen att samarbeta under sin egen utsugning. Demokratin måste skiljas från sitt borgerliga skal. Grunden för den proletära demokratin är demokratisk kontroll underifrån, men det måste skapas en ny, mer demokratisk statsform där kontrollen verkligen kan komma underifrån.<sup>12</sup> Som Engels förklarade i en efterskrift till Marx’ *Pariskommunen*, 1891: ”Den ... [socialdemokratiska] källborgaren har ånyo råkat i en hälsosam skräck vid ordet: proletariatets diktatur. Nåväl, mina herrar, vill ni veta hur denna diktatur ser ut? Betrakta Pariskommunen. Den var proletariatets diktatur.”<sup>13</sup> Kort sagt bestod arbetarnas diktatur av organ för direkt demokrati (arbetarråd, sovjeter, fabrikskommittéer, fackföreningar, arbetarmiliser, etc.) som kontrollerades av arbetarklassen underifrån.

Draper skrev ett helt band om proletariatets diktatur, som ägnades åt att för gott skingra allt förtal mot marxismen i denna fråga.<sup>14</sup> Det är tveksamt om det någonsin kommer att göras en lika djupgående analys av ämnet, och alla som skriver om det i framtiden kommer att bli tvungna att förhålla sig till Drapers bok på stort allvar. För att upphäva den skada som drabbat Marx, undersöker Draper betydelsen av begreppet *diktatur* under århundradenas lopp, dess spridning på Marx’ tid, och hur det saknar samband med den moderna användningen av *diktatur*: en enskild diktator, en partidiktatur, en militärregim eller förtryckande ”garnisonskommunism”. Draper utforskar varje ställe där Marx använder begreppet *proletariatets diktatur* och upptäcker att det alltid är en klass’ diktatur: det vill säga att dominera samhället genom att upprätta klassens maktinstitutioner och dess herravälde. På Marx’ tid betydde *borgarklassens diktatur* just kapitalismens styre och herravälde över det kapitalistiska samhällets institutioner, lagar och ledande idéer. Draper visar att Marx använder begreppet *proletariatets diktatur* omväxlande med *proletär makt*, *proletär politiskt styre*, *arbetardemokrati*, *arbetarstat* – begreppet hade ingen annan betydelse för Marx, och inte heller borde det göra det för socialister.

Klassdynamiken – upphöjandet av arbetarklassen till ställningen som härskande klass – är huvudsaken i Marx’ och Engels’ hela socialistiska politik. Proletariatet, staten, revolutionen och proletariatets diktatur bildar en enhet, och denna enhet är arbetarklassens självorganisering och egen frigörelse. För att befria sig själv måste arbetarklassen göra sig redo att härska genom revolutionär aktivitet. Den kan inte bli fri innan den har befriat sig från alla kapitalistiska föreställningar och

11 [KMR](#), band II s 27-36, 51-58. [KMR](#), band I, s 94-97.

12 [KMR](#), band I s 25-38, 187-206.

13 Citerat i [KMR](#), band III, s 270.

14 [KMR](#), band III, på [marxistarkiv.se](http://marxistarkiv.se).

politik. För Marx börjar detta med en oberoende organisering av arbetarklassen för att genomföra dessa strider, för att höja arbetarklassens medvetande, självförtroende och kampförmåga. Med hjälp av denna blir arbetarna redo att härska. Den revolutionära politikens skola går bara genom arbetarklassens organisering, självständigt från den härskande klassen.

Draper är den viktigaste amerikanske marxistiska teoretikern under 1900-talets andra hälft, och han ägnade de enorma ansträngningarna bakom sitt livsverk *KMR* för att hjälpa till att återuppliva Marx' proletärt revolutionära idéer, eftersom deras historiska uppgift var arbetarklassens egen frigörelse. Det finns mycket i hans skrifter som kan skola en ny generation revolutionärer. Men de kommer först att komma till sin rätt när Marx' skrifter gör det, när ett återuppvaknande av klasskampen skapar en arbetarklass som är medveten om sin verkliga ställning. För att lyckas med det måste kadrer skolas och utbildas i en socialistisk politik underifrån, smälta samman med arbetarklassens förtrupp för att skapa ett revolutionärt ledarskap hängivet arbetarklassens egen frigörelse som vägen till det framtida socialistiska samhället.